

2021
SANSKRIT
[HONOURS]
Paper : II

Full Marks : 100

Time : 4 Hours

*The figures in the right-hand margin indicate marks.**Candidates are required to give their answers in their own words as far as practicable.***GROUP-A**1. Answer any **five** questions: 1×5=5

যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) What is the meaning of the word 'कादम्बरी'?

'कादम्बरी' शब्दটির অর্থ কী?

b) Is *Kādambarī* 'kathā' or *ākhyāyikā*?

कादम्बरी 'कथा' ना 'आख्यायिका'?

c) How many 'पद' should be in 'नान्दी'?

'नान्दी'তে ক'টি পদ থাকা উচিত?

d) Fill in the blank:

শূন্যস্থান পূরণ কর :

नाटकं ख्यातकृतं स्यात् _____।

[Turn over]

e) Mention two categories of kāvyā.

কাব্যের দুটি ভেদের নাম উল্লেখ কর।

f) Who are symbolized as 'उद्यानलता' and 'बनलता'?

'উদ্যানলতা' এবং 'বনলতা' বলতে কাদের বোঝান হয়েছে?

g) Why the title '*Abhijñānaśakuntalam*' is in neuter gender?

'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নামকরণটি ক্লীবলিঙ্গে কেন?

h) What is the original source of Kālidāsa's *Abhijñānaśakuntalam*?

কালিদাসের অভিজ্ঞানশকুন্তলমের উৎস কী?

GROUP-B2. Answer any **ten** questions : 2×10=20

যে কোনো দশটি প্রশ্নের উত্তর দাও :

a) Write the meaning of the word 'वैखानस'.

'वैखानस' शब्दটির অর্থ লেখ।

b) What is meant by the term Prastāvanā? Which type of Prastāvanā do we get in *Abhijñānaśakuntalam*?

'प्रस्तावना' शब्दটির অর্থ কী? 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকে কোন্ প্রকারের প্রস্তাবনা দেখা যায়?

- c) Who were 'मारीच' and 'अदिति' ?
मारीच एवं अदिति के ?
- d) What do you mean by the term 'आकाशभाषित' ?
'आकाशभाषित' शब्दটির অর্থ কি ?
- e) What is 'पूर्वंग' according to Viśvanātha ?
विश्वनाथेन मते 'पूर्वंग' कাকে বলে ?
- f) Name any two of them, who came out at the time of 'समुद्रमन्थन'.
সমুদ্রমহনকালে উথিত ব্যক্তিদ্বয়ের নাম লেখ ।
- g) Name the two literary works of Bāṇabhaṭṭa.
বাণভট্টের দুটি রচনার নাম লেখ ।
- h) Write the meaning of :
অর্থ লেখ :
इयं संवर्धन - वारिधारा तृष्णाविषवल्लीनाम् ।
व्याधगीतिरिन्द्रियमृगाणाम् ।
- i) Why did Śukanāsa advise Chandrāpīḍa ?
শুকনাস কেন চন্দ্রাপীড়কে উপদেশ দিয়েছিলেন ?
- j) Who is referred to as 'वनज्योत्स्ना' ?
'वनज्योत्स्ना' কে ?
- k) Describe the hermitage of Kaṇva.
কণ্ণমুনির আশ্রমটির বর্ণনা দাও ।
- l) Which role does Sūtradhāra play in a sanskrit drama ?
সংস্কৃত নাটকে সূত্রধরের ভূমিকা কি ?

GROUP-C

3. Answer any **five** questions: 6×5=30
যে-কোনো পাঁচটি প্রশ্নের উত্তর দাও :
- a) Explain in Sanskrit with reference to the text (any **one**) : 6
প্রসঙ্গ নির্দেশ পূর্বক যে কোনো একটি শ্লোকের সংস্কৃতে ব্যাখ্যা কর :
- i) शमप्रधानेषु तपोधनेषु गूढं हि दाहात्मकमस्ति तेजः ।
स्पर्शानुकूला इव सूर्यकान्तास्तदन्यतेजोऽभिभवाद्
वमन्ति ॥
- ii) आ परितोषाद् विदुषां न साधु मन्ये प्रयोगविज्ञानम् ।
बलवदपि शिक्षितानामात्मन्यप्रत्ययं चेतः ॥
- b) Translate into Bengali or English (any **one**): 6
ইংরেজি অথবা বাংলায় অনুবাদ কর (যে-কোনো একটি) :
- i) यात्येकतोऽस्तशिखरं पतिरोषधीना-
माविष्कृतोऽरुणपुरःसरः एकतोऽर्कः ।
तेजोद्वयस्य युगपदव्यसनोदयाभ्यां
लोको नियम्यत इवात्मदशान्तरेषु ॥
- ii) न खलु न खलु वाणः सन्निपात्योऽयमम्मिन्
मृदुनि मृगशरीरे तूलराशाविवाग्निः ।
क्व वत हरिणकानां जीवितञ्चातिलोलं
क्व च निशित-निपाता वज्रसाराः शरास्ते ॥

- c) i) Disjoin the sandhi: 1½
 सक्त्रिविच्छेद कर :
 सरोभिश्छायाद्भूमैर्नियमितार्कमरीचितापः ।
- ii) Account for the case-ending as underlined: 1½
 रेखाङ्कित पदेषु कारक विभक्ति निर्णय कर :
 तात ! चन्द्रापीडा ! in 3c(i) or, तपोधनेषु in 3b(i).
- iii) Name and expound the *samāsa*: 1½
 विग्रहवाक्यसह समास लेख :
 'स्पर्शानुकूला' in 3b(i) or, पतिरोषधीनम् in 3a(i).
- iv) Give grammatical note: 1½
 व्याकरणगत व्याख्या कर :
 मानुषीषु or, माङ्गल्यम् ।
- d) Write short notes on: (any two): 3+3=6
 ये-कोनो दूटिर उपर टीका लेख :
 मातलिः, नटी, सानुमती, आकाशभाषितः ।
- e) What advices did Kanva give to Śakuntalā before her journey to Dusyanta's palace? 6

दुष्यन्तुर् प्रासादे यावार् पूर्वे कश्चमुनि शकुन्तलाके की उपदेश दिरेखिलेन ?

- f) Write the characteristics of Sanskrit drama (नाटक) after Viśvanātha. 6
 विश्वनाथेर मतानुसारे संस्कृत नाटकेर वैशिष्ट्यगुलि लेख ।
- g) Critically narrate the eight forms of 'ईश' as found in the nāndī of *Abhijñānaśakuntalam*. 6
 अभिज्ञानशकुन्तलम् नाटकेर नान्दी श्लोके वर्णित 'ईश'-एर अष्टमूर्तिर सविचार वर्णना दाओ ।
- h) Translate into Bengali or English (any one): 6
 ये-कोनो एकटि अनुच्छेदेर बांग्ला अथवा इंगरेजि अनुवाद कर :
 i) तात ! चन्द्रापीड ! विदित- वेदितव्यस्याधीत- सर्वशास्त्रस्य ते नाल्पमप्युपदेष्टव्यमस्ति । केवलञ्च निसर्गत एवाभानु-भेद्य-मरत्नालोक-च्छेद्यमप्रदीप-प्रभापनेयमतिगहनं तमो यौवनप्रभवम् । अपरिणामोपशमो दारुपो लक्ष्मीमदः ।
 ii) भवादृशा एव भवन्ति भाजनान्युपदेशानाम् । अपगतमले हि मनसि स्फटिकमणाविव रजनिकर-गभस्तयो विशन्ति सुखेनो-पदेशगुणाः । गुरुवचनममलमपिसलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलममवस्य ।

GROUP-D

4. Answer any **three** questions : $15 \times 3 = 45$

যে-কোনো তিনটির উত্তর দাও :

a) Describe the fickle nature of Lakṣmi as revealed in Sūkanāsopadeśaḥ. 15

শুকনাসেরপদেশ অনুসারে লক্ষ্মীর চঞ্চলা প্রকৃতির বর্ণনা কর ।

b) Define 'অর্থোপক্ষেপক'. Name the types of 'অর্থোপক্ষেপক'. Illustrate any two of them.

2+3+5+5

অর্থোপক্ষেপকের লক্ষণ লেখ । অর্থোপক্ষেপক কত প্রকার ? যে কোনো দু'টির ব্যাখ্যা কর ।

c) What is Sandhi ? Narrate any two types of the Sandhis. 3+6+6

সন্ধি কাকে বলে ? যে কোনো দু'টি সন্ধির বর্ণনা দাও ।

d) Write the significance of 'হস্তিবৃত্তান্ত' of 1st act of Abhijñānaśakuntalam. 15

অভিজ্ঞানশকুন্তলম্ নাটকের প্রথম অঙ্কে বর্ণিত হস্তিবৃত্তান্তের নাটকীয় তাৎপর্য ব্যাখ্যা কর।

e) Critically examine the 4th act of the Abhijñānaśakuntalam as a master piece of Kalidāsa. 15

কালিদাসের 'অভিজ্ঞানশকুন্তলম্' নাটকের চতুর্থ অঙ্কই শ্রেষ্ঠ-বিষয়টি বিচার করে দেখাও।